

Μεθοδολογία συγγραφής επιστημονικών δοκιμίων για κινηματογραφικές ταινίες.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην κριτική μιας ταινίας που βρίσκει κανείς σε δημοσιογραφικά κείμενα και μία επιστημονική ανάλυση. Στην πρώτη περίπτωση ο κριτικός αναφέρει σε σύντομο κείμενο την πλοκή της ταινίας, διάφορες χρήσιμες πληροφορίες για τους συντελεστές της και καταλήγει σε μια σαφή αξιολόγηση της ταινίας για να καθοδηγήσει τους θεατές. Αντίθετα, σε μια επιστημονική ανάλυση ο συγγραφέας κατά κανόνα εστιάζει σε ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή θέμα της ταινίας προσδίδοντάς του μια συγκεκριμένη ερμηνεία και στη συνέχεια προβαίνει σε μια ενδελεχή ανάλυση για να αποδείξει αυτήν την ερμηνεία, **τη θέση** του για την ταινία. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση ο συγγραφέας απευθύνεται σε πιο εξειδικευμένο κοινό, χρησιμοποιεί κινηματογραφική ορολογία και σε αντίθεση με τον κριτικό προϋποθέτει ότι το κοινό του γνωρίζει ήδη την πλοκή της ταινίας.

Αν και μια καλή επιστημονική ανάλυση τείνει να αναφέρεται σε διαφορετικά χαρακτηριστικά της ταινίας, μπορούμε καταρχήν να διακρίνουμε 2 είδη θεμάτων: –εκείνα που αναφέρονται στα βασικότερα στοιχεία μιας ταινίας, ανάλυση χαρακτήρων, ανάλυση αφήγησης, στυλιστική ανάλυση - εκείνα που προκύπτουν από τα «συμφραζόμενα», τη σχέση της ταινίας με άλλες ή με γενικότερα θέματα (συγκριτική ανάλυση, ιστορική ή πολιτιστική ανάλυση).

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, **η ανάλυση χαρακτήρα** επικεντρώνει την επιχειρηματολογία της σε ένα χαρακτήρα ή στην αλληλεπίδραση μεταξύ περισσότερων χαρακτήρων (μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τη συνήθη αναφορά στα κεντρικά πρόσωπα μπορεί να παρουσιάζει η ανάλυση ενός δευτερεύοντα χαρακτήρα). η ανάλυση **αφήγησης** στρέφεται στην επιλογή ενός θέματος σχετικού με την ιστορία και την κατασκευή της (π.χ σχέση της αρχής και του τέλους της ταινίας, ρόλος της voice over κτλ). Τέλος η **στυλιστική** ανάλυση προσφέρει μια ευρεία γκάμα θεμάτων που αναφέρονται στην «διαχείριση» της εικόνας και του ήχου, όπως η σύνθεση των πλάνων, το μοντάζ και η χρήση του ήχου (π.χ ανάλυση μιας κομβικής ομάδας πλάνων ή της χρήσης ενός συγκεκριμένου ηχητικού μοτίβου που διατρέχει την ταινία).

Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία μια **συγκριτική** ανάλυση μπορεί να εστιάσει σε χαρακτηριστικά στοιχεία δύο ή περισσότερων ταινιών (π.χ σύγκριση δύο γυναικείων χαρακτήρων) ή ακόμα μιας ταινίας και της λογοτεχνικής πηγής της. Μια **ιστορική** ή **πολιτιστική** ανάλυση ασχολείται με θέματα που αναφέρονται στη σχέση μιας ταινίας με την ιστορία, την κοινωνία ή την κουλτούρα της οποίας υπήρξε προϊόν (π. χ τη θέση των γυναικών ή τη σημασία της τάξης στην Αμερική τη δεκαετία του 1930)

Προετοιμασία

- Αφού γίνει η επιλογή της ταινίας τη βλέπετε προσεκτικά αρκετές φορές κρατώντας σημειώσεις για τα πράγματα που σας εντυπωσιάζουν (γεγονότα ή στοιχεία που ξεχωρίζουν, γεγονότα ή τεχνικές που επαναλαμβάνονται, αντιθέσεις που υπάρχουν στην ταινία)
- Διαβάζετε ως εισαγωγή στο θέμα σας τα όσα αναφέρονται για το σκηνοθέτη και τη συγκεκριμένη ταινία καταρχάς στις ιστορίες του κινηματογράφου: -Gerald Mast & Bruce Kawin, *A short history of the movies*

-Jack C. Ellis, *A History of film*

-David Cook, *A history of narrative film*

-Kristin Thomson – David Bordwell, *Film History: An introduction*

-Geoffrey Nowell-Smith, *The Oxford History of world Cinema*

Ψάχνετε πιο εξειδικευμένη βιβλιογραφία για το σκηνοθέτη ή την ταινία στη βιβλιοθήκη του Παντείου και αν έχετε το χρόνο στη βιβλιοθήκη της σχολής Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ, Πειραιώς 256 Καλλιθέα, τηλ 210-4834351)

Εξετάζοντας τις σημειώσεις σας προσπαθείτε να ξεχωρίσετε τα σημαντικότερα θέματα της ταινίας.

Αφού ορίσετε ένα θέμα (όσο ειδικότερο τόσο καλύτερο) ξαναβλέπετε την ταινία και επανέρχετε τις σημειώσεις σας για να τις εξειδικεύσετε σε σχέση με το θέμα που επιλέξατε. Το να ορίσετε θέματα αποτελεί ένα σημαντικό θεμέλιο για την εργασία σας αλλά το να γράψετε για ταινίες σημαίνει να γνωρίζετε τη σχετική ορολογία και να είσαστε σε θέση να παρουσιάσετε την *κατασκευή* της ταινίας.

Όσον αφορά τις αφηγηματικές ταινίες (αν δεν συμπεριλάβουμε δηλαδή τα ντοκυμανταίρ και τις πειραματικές ταινίες) ισχύει η διάκριση σε δύο συστατικά μέρη που εμπεριέχει κάθε *αφήγημα* (narrative)

Ιστορία (story)

όλα τα γεγονότα που αφηγείται η ταινία ή μπορούμε να τα συμπεράνουμε

Πλοκή (plot)

η διευθέτηση / διάρθρωση όλων αυτών των γεγονότων με μια ορισμένη τάξη ή δομή

Η ταινία παρουσιάζει μια ιστορία; Με χρονολογική σειρά ή με μια ασυνήθιστη χρονική σειρά; Υπάρχει κάποιος λόγος για αυτή τη διαφορετική σειρά; Τι λέγεται και τι υπονοείται; Γιατί; Είναι ο τρόπος που λέγεται η ιστορία εμφανής και αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάλυσης; Υπάρχει voice over ή αλλαγές χρώματος (*Μάγος του Οζ*); Ποιος είναι ο κινητήριος μοχλός της ιστορίας; Ένα μυστήριο; Η επιθυμία για την επίτευξη ενός στόχου; Ή είναι δύσκολο να διασαφηνιστεί όπως σε μερικές σύγχρονες ταινίες;

Οι σχέσεις ανάμεσα στην ιστορία την πλοκή και το αφηγηματικό της σύστημα μπορούν να είναι πολυάριθμες. Η πιο συνηθισμένη μορφή είναι αυτή του *κλασικού αφηγήματος* που έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

-Ανάπτυξη πλοκής όπου υπάρχει μια λογική σχέση ανάμεσα στα γεγονότα· όπου είναι σαφής η σχέση *αιτιότητας* (αίτιο \Leftrightarrow αποτέλεσμα)

-Μια αίσθηση ολοκλήρωσης στο τέλος (χάπυ εντ ή τραγική κατάληξη για παράδειγμα)

-Ιστορίες που εστιάζουν σε χαρακτήρες.

-Ένα αφηγηματικό ύφος που μοιάζει *αντικειμενικό*.

Όμως δεν είναι όλες οι ταινίες κλασικά αφηγήματα. Όταν παρακολουθείτε μια ταινία που αποφεύγει την κλασική μορφή *αφηγήματος* ή αφηγείται την ιστορία της με ασυνήθιστο τρόπο ή μη ξεκάθαρο τρόπο αναρωτηθείτε πώς η ταινία οργανώνει την πλοκή και αφήγησή της και τι προσπαθεί να επιτύχει. Μοιάζει η ιστορία παράλογη όπως σε κάποιες σουρεαλιστικές ταινίες στις οποίες τα γεγονότα ακολουθούν τη λογική ενός ονείρου; Μοιάζει το αφήγημα να λέει δύο διαφορετικές ιστορίες που είναι δύσκολο να συνδεθούν όπως στο *Χιροσίμα αγάπη μου* όπου η ιστορία μιας γυναίκας και του Γερμανού εραστή της λέγεται ταυτόχρονα με την ιστορία της πυρηνικής καταστροφής της Χιροσίμα; Έχει η ταινία «μπερδεμένη» αρχή ή

διφορούμενο τέλος; (*Χιροσίμα* => και οι δύο ιστορίες αφορούν τον II Παγκόσμιο Πόλεμο και λέγονται από δύο εραστές που μόλις έχουν συναντηθεί· η δυσκολία της αφηγηματικής μορφής μπορεί να συνδέεται με την οδύνη της γυναίκας που προσπαθεί να οργανώσει και να μεταδώσει τις αναμνήσεις της σε κάποιον από εντελώς διαφορετική κουλτούρα αλλά που έχει ζήσει ένα αντίστοιχα οδυνηρό παρελθόν). Από τη στιγμή που έχετε μάθει να αναγνωρίζετε την κλασική αφηγηματική μορφή, είσαστε περισσότερο «υποψιασμένοι» ως προς την ποικιλία των τρόπων με τους οποίους μπορούν να ειπωθούν οι ιστορίες.

Υφολογικό σύστημα

Τα συστατικά του είναι τα εξής:

- Η μιζανσέν (ότι εμφανίζεται στο κινηματογραφικό κάδρο: σκηνικό, φωτισμός, κοστούμια, συμπεριφορά προσώπων)
- Τα Χρώματα,
- Οι κινήσεις της μηχανής,
- Ο φωτισμός (σχέσεις φωτός / σκιάς)
- Η Μουσική- Η χρήση του ήχου
- Η φωτογραφία,
- Το μοντάζ

Σημειώσεις

Αφού ξαναδειτέ την ταινία θα είσατε να διατυπώσετε μια **Θέση** ανάλυσης (Τι θέλετε να πείτε για την ταινία; Τι είναι αυτό που θεωρείτε πιο ενδιαφέρον ή πιο ανησυχητικό στην ταινία; Τι είναι αυτό που κάνει την ταινία άξια λόγου; Ασκεί κάποια ασυνήθιστη επενέργεια στο θεατή; Έχει υπόρρητα ή συμπτωματικά νοήματα;)

- Ισχυρισμός για τις λειτουργίες της ταινίας (κυρίως σε σχέση με τη **Θέση** που έχετε διατυπώσει)– διευθέτηση των στοιχείων της μιζανσέν => πώς λειτουργούν;
 - πώς συνιστούν μοτίβα που διαπερνούν όλη την ταινία;
 - πώς διαμορφώνεται η μιζανσέν στον χώρο και το χρόνο προκειμένου να προσελκύσει και να κατευθύνει την προσοχή του θεατή και να προκαλέσει σασπένς ή έκπληξη;
- Ισχυρισμός για τις επενέργειες της ταινίας
- Ισχυρισμός για τα νοήματά της
- Συνδυασμός και των τριών όψεων

Κατάτμηση ταινίας => επισήμανση σχημάτων επανάληψης, αντίθεσης, παραλλαγής και ανάπτυξης που ενοποιούν την ταινία

Αφηγηματική ταινία => ταύτιση αιτίων / αποτελεσμάτων

στόχοι χαρακτήρων
αρχές ανάπτυξης, έναρξη και τέλος ταινίας – βαθμός κλεισίματος

- εξέχουσες τεχνικές, λειτουργίες και σχήματα που διαμορφώνουν την ταινία (γρήγορα κοψίματα, χρωματικές αλλαγές φέιντ, φοντί ανσενέ, χρωματικές αλλαγές, ηχητικές γέφυρες, υποκειμενικά πλάνα, παράλληλο μοντάζ...)

Οργάνωση και συγγραφή

Εισαγωγή: Λόγοι επιλογής ταινίας, προκαταρκτικές πληροφορίες
Διατύπωση της θέσης

Κορμός: Λόγοι που καθιστούν τη θέση πειστική
Αποδείξεις και παραδείγματα που υποστηρίζουν τη θέση

Συμπέρασμα: Επαναδιατύπωση της θέσης, σύνοψη επιχειρημάτων.

Συγγραφή

Η ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται συνήθως με εμφατικό και μονοδιάστατο τόνο.

Σε μια επιστημονική εργασία όμως χρειάζεται να μετριάσουμε αυτόν τον τόνο χρησιμοποιώντας εκφράσεις όπως "κατά κανόνα", "συνήθως", "κάποιες φορές", "ενδεχομένως", "κατά πάσα πιθανότητα", "θα μπορούσε να πει κανείς" κτλ.

Για τους ίδιους λόγους είναι *απαράδεκτες* οι λέξεις "ποτέ", "πάντα" (στην επιστημονική έρευνα δεν υπάρχουν «θέσφατα»), η χρήση ακραίων αντιθέσεων με διαζευκτικό **ή** (τα πράγματα δεν είναι άσπρα ή μαύρα) υπερθετικών βαθμών και κοσμητικών επιθέτων. Αντίθετα είναι νόμιμο να χρησιμοποιήσουμε ερωτηματικά διατυπώνοντας υποθέσεις αν η ταινία έχει διαφορούμενα νοήματα

Γενικότερα συνιστάται η χρήση χαμηλού, νηφάλιου και «αντικειμενικού» τόνου.